

ἐν τῷ Θεῷ τρισβελτίῳ καὶ μεγίστῳ,

DISPUTATIO THEOLOGICA
SOLENNIS;
D E

SPIRITU SANCTO,
ET ÆTERNA EIUS DIVI-
NITATE AC PROCESSIONE; NEC
NON OFFICIO ATQ; DONIS;

QUAM

Deo T. O. M. Providente,

Ad MANDATUM

SERENISSIMI POTENTISSIMIQ; REGIS
SVECORUM &c. &c.

CAROLI UNDECIMI,
Domini atq; REGIS nostri Clementissimi;

In Regiâ Academiâ Aboënsi,

Pro LICENTIA adeundi GRADUM, ac

Summos in Facultate Theologicâ honores, proponit

M. ENEVALDUS SVENONIUS,
Q. Gyldenh. Al. S. S. Theol. Prof. ordinarius.

RESPONDENTE

DN. JOHANNÉ GEORGII ALANO,
Theol. Studiofo.

*Ad diem 31. Maji, Anni Theογογίας 1661. In Audit.
Maximo, horis ante 5 pomeridianis.*

A B O Æ,

Excusa à PETRO HANSONIO Acad. Typ.

DEO UNI-TRINO,
PATRI, FILIO JESU
CHRISTO, ET SPIRI-
TUI SANCTO,

Qui ab æterno ERAT, EST, ERITq̄; bene-
dictus in secula!

MEO
CREATORI, REDEMPTORI,
ADVOCATO,

*Primitias sacrarum frugum, omnesq̄ meditatio-
nes meas Theologicas, ex humiliatissis
mi cordis thesauro affero, offero atq̄
dedico*

E. S. Q. G. A.

In Nomine S.S. ac summè laudandæ Trinitatis, Patris, Filij ac Spiritus S.^{ti}

DISPUTATIONIS
De
DEO SPIRITU SANCTO,
THESIS I.

Agnus Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopus B. Athanasius, & famâ defensæ Fidei Catholicæ de ÆTERNA DIVINITATE, CUM FILII DEI, contra Arianos; TUM SPIRITUS SANCTI, contra *πνευματομάχους*; & gloria Martyrij celeberrimus scriptor, initio sui Symboli ad Ecclesiam hæc loquitur, ab incerto interprete latino reddita verba: *Quicumq; vult salvus esse, ante omnia opus est ut teneat catholicam fidem: quam nisi quisq; integram inviolatamque servaverit, absq; dubio in aeternum peribit. Fides autem Catholica hæc est, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremur: neq; confundentes personas, neq; substantiam separantes. Alia est enim persona Patris, alia Filij, alia Spiritus Sancti: sed Patris & Filij & Spiritus Sancti una est Divinitas, aequalis gloria & coæterna Majestas: qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus Sanctus. Increatus Pater, increatus Filius, increatus Spiritus Sanctus &c. Scilicet actum esse de notitiâ salutis & cognitione reliquorum articulorum fidei, probè beatus pater sibi conscius, nisi orthodoxa sententia, ac intemeratæ veritatis opinio de summo Mysterio, Deo Trinuno, & Divinitatis personis teneatur perspicuè.*

II. Fundamentum hujus assertionis, monstrat Salva-
A
tor

tot ipse, Ioh. 17: 3. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te so-
lum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum: quo a-*
dogio uero non excludit 1. Spiritum Sanctum, a. quia vera
est Regula à B. D. Martino Luthero de ult. verbis Davidis
posita: Ubicunq; in Scripturâ Legis Deum lo-
qui de Deo, tanquam personam de personâ;
ibi tutò affirmes significari tres personas Divi-
nitatis. Duabus enim nominatis, simul significatur perso-
na Spiritus Sancti loquentis in scripturâ. Hanc Regulam
laudatus Lutherus Tom. VIII. Jen. Germ. pag. mihi
*163, von den letzten Worten Davids sic explicat: Vnd zwar/
wer so viel verstehet in der Schrift/ (welchs nicht ein je-*
der achtet) das er merken kan/ wo die person eine von der
ander redet/ als; weren mehr denn eine da/ der hat balde ers-
sehen die vnterscheid/ welchs des Vaters/ oder des Sons per-
son ist; Hattu aber die vnterscheid des Vaters vnd des
Sons/ so ist des Heiligen Geists Person/ gleich auch vnters-
schiedlich mit da. Proinde si Spiritu S:to impulsu locuti
sunt sancti Dei homines (ψηλοι) 2 Pet. 1: 21. Et sermo e-
ius sonuerit per linguam eorum 2. Sam. 23. 2; isq; locu-
tus sit per prophetas, ut extat in Symbolo Niceno; quan-
tò magis Christi Θεωθρώπης sermoni adfuerit, qui un-
ctus est Sp. Sancto præ consortibus & sine mensurâ
Psal. 45: 8. Ioh. 3: 34. Heb. 1: 8. 9. β. quia vera quodq;
est Regula B. D. Martini Chemnitij in L. C. Part. 1.
de tribus personis Divin. p. mihi in 8.º 99: Quan-
do Divinitas opponitur Idolis, vel Creaturis; tunc
una persona nominata non excludit reliquas
ab ὁμοσιᾷ divinitatis; nec duæ nominatæ ex-
cludunt tertiam. Sed exclusiva denominatio ex-
cludit

cludit tantum idola & creaturas quibus opponitur, ut notat *Cyrillus*.

III. Ratio rationis est, quod cum Divinitas intra se se describitur, tunc Christus disertè rejicit exclusivam, E. G. *Ioh. 8: 16, Et si judicavero & ego, judicium meum verum est; quia solus non sum, sed ego, & qui misit me Pater. v. 28, A me ipso facio nihil, sed sicut docuit me pater, ista loquor. v. 29: Et qui misit me mecum est, & non relinquit me solum, Pater. c. 16: 32, Non sum solus, quia Pater mecum est.* Manifestum ergò est exclusivam supra allegatam, excludere tantum idola & creaturas, quibus è diametro opponitur, non verò coordinatas personas in divinitate reliquas. Ergò cum *Ioh. 17: 3* dicitur *Pater* (*μὸν ὁ ἀληθινὸς θεὸς*) *Solus verus Deus*, non excluditur Filius, quia *1. Joh. 5: 20* dicitur: *Filius est verus Deus*. quòd ipsum vox *ἀληθινὸς* tèr repetita, indeq; de Trinitatis mysterio haud obscurè testata infert. *Et Ioh. 16: 15, omnia quaecunq; habet Pater mea sunt. & Math. 11: 27, Nemo novit Patrem nisi Filius, & nemo novit Filium nisi Pater;* ubi tamen non excluditur Spiritus S. Quia *1. Cor. 2: 11* dicitur: *Qua Dei sunt nemo novit, nisi Spiritus Dei.* Et sicut apud Paulum non excluditur Filius: ita nec apud Matthæum excluditur Spiritus S. Sic *Apoc. 19. 12, Filius habet nomen quod nemo novit, nisi ipse:* manifestum est non excludi Patrem vel Spiritum S. sed creaturas. Conf. *Augustin contra Maximinum.*

IV. Neq; excludit 2. Notitiam reliquorum articulo- rum Fidei, cum primis fundamentalium: nam novisse Christum (*qui est via, veritas & vita Ioh. 14: 6, & centrum ambitus totius Scripturæ S. Act. 10. 43 Luc. 24: 47. 48. Act. 1: 8.*) nemo ritè potest, nisi verbum ejus cognoverit, quod quoq; est veritas *Ioh. 17: 17, ὁ λόγος ὁ σὸς, ἀληθὴς ἔστι.* Si quis autem solverit unum preceptorum horum

minimorum, & docuerit sic homines, minimas vocabitur in Regno cælorum, Math. 5: 19.

V. Tantum de necessitate cognoscendi Deum Trinitum præfatus, totam *Γεωργίας* de Spiritu Sancto, ejusdemq; Notitiam sequenti methodo, divinâ ope, tractare decrevi, ut agerem breviter de ejus **I. DEFINITIONE. II. ÆTERNA DIVINITATE. III. PERSONALI PROPRIETATE. IV. OFFICIO, & V. DONIS.**

VI. I. DEFINITIO est vel *Nominis* vel *Rei*. Illa vulgô est triplex **I. Derivativa**, juxta quam vox Hebræa *Ruach* est à *R. Roach* spirare, vel *Ravach* respiravit; vox Græca *πνεῦμα ἀπὸ τῆς πνεύου*; Latina etiam à spirando derivatur. Ratio appellationis hujus videtur ab ipso Christo exposita esse Joh. 3: 8; sicut enim exhalationes, quæ venti appellantur, substantiæ tam subtiles sunt, ut aciem oculorum eludant; vis tamen & efficacia earum valdè magna esse, alijs organis sentitur, indeq; cognoscitur: ita Spiritus S. sensibus non percipitur quidem; sed è potentiâ operationis intelligitur & agnoscitur. **II. Æquivocativa**, juxta quam vox *Spiritus* *πνεῦμα* est, & usurpatur **I. De Deo & divinis operationibus**. Si *Essentiam Dei* notat, accidit id tripliciter, **α. Tribus Divinitatis personis** est communis, Joh. 4:24 *Deus est spiritus*. Conf. Esa. 31: 3. **β. Notat divinitatem Filij**, Rom. 1: 4, *Christus est demonstratus Filius Dei, in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum*, quamvis intelligi hoc etiam possit de Sp. Sancto, qui per verbum Christum glorificat, docente *B. Gerhardo*, in *L. de Sp. S.* pag. mihi 146. **γ. Notat tertiam Divinitatis personam**, ut in formâ baptismi Math. 28: 19, de quâ nunc agitur. *De divinis operationibus* accepta signi-

significat *α. Iras Dei*, Job. 4: 9. Esa. 4: 4. c. 29: 16.
β. Pœnas divinas, Pl. 55: 9. Ezech. 13: 13. *γ. Opera gra-*
tia & dona sancti Sp. Ezech. 11: 19. Math. 26: 41. Esa. 11:
 2. 1. Cor. 12: 4. 4. Reg. 2: 9. Num. 11: 17. 2. *De Angelis*,
 idq; vel notando eorum Essentiam, & quidem vel in
 genere Pl. 104: 4. Act. 23: 8. vel in specie *α. Bonorum*,
 Heb. 1: 14. *β. Malorum*, qui dicuntur *α. Spiritus* 1. Reg.
 22: 21. Math. 8: 16. *β. Spiritus Dei* 1. Sam. 16: 23. *γ. Spi-*
ritus mali, Judic. 9: 23. Luc. 7: 21. *δ. Spiritus impuri*
 Math. 10: 1. Zach. 13: 2. *ε. Mendacij* 1. Reg. 22: 22. *ς. Mu-*
tus Mar. 9: 17. *ζ. Ægritudinis* Luc. 13: 11. *η. Fornicatio-*
nis Ose. 4: 12. *θ. Vertiginis* Esa. 19: 14. *ι. Pythonis* Act.
 16: 16. vel *Opera*. 3. *De Hominibus*, denotatq; *α. Eos* qui im-
 pulsus alicujus spiritus loquuntur, 1. Tim. 4: 1. 1. Job. 4: 1. *β.*
Animam hominis, Pl. 31: 6. Eccles. 3: 21. Luc. 8: 55. *γ.*
Animæ regeneratæ & renovatæ facultatem Luc. 1: 47.
δ. Vitam & respirationem Job. 10: 12. Jac. 2: 26. *ε. Spi-*
ritus animales Gen. 45: 27. *ς. Motus cordis* 1. Paral. 5: 26.
 Pl. 51: 12. 4. *De Irrationalibus*, notatq; *α. Animas viventiu-*
um, Gen. 6: 17. *β. Ventum*, Gen. 8: 1. Exod. 15: 10. *γ.*
Quamvis vim agitantem Ezech. 1: 20. Hic quæri po-
 test obiter, unde dignosci possit, quando vox *Spiritus*
 in Scripturâ sumatur pro tertiâ Divin. personâ? *β. 1.*
 Ex contextu & circumstanti occasione id facile pio
 lectori innotescere. 2. *Didymus* lib. 1. de Sp. S. versus
 à *Hieronymo* dicit: Apostolos, quando intelligi volunt
 personam Spiritus S:ti, vel addere epitheton *ἀγιον*: vel
 addere articulum *τὸ πνεῦμα*. Verùm hoc non esse perpe-
 tuum observant orthodoxi, ideoq; 3. Ubicunq; talia de
 Spiritu Dei prædicantur, quæ personæ ejus non con-
 veniunt, & in divinam naturam minimè quadrant, de
 donis ea, seu effectis Spiritus S, in hominibus sunt in-

telligenda. E. G. Joh. 7: 39 *Spiritus S. non dum erat*, quia
Jesus non dum erat glorificatus: *Non dum esse*, nequa-
quam competit personæ Sp. S. quippè qui est æternus
Heb. 9: 14. & fuit in prophetis 1. Pet. 1: 11.

VII. 3. *Equipollens & Synonymica*, juxta quam varia
fortitur nomina & Epitheta tertia hæc divinitatis per-
sona: appellatur enim 1. *Spiritus*, Math. 4: 1. verùm ratio
hujus impositionis est 1. Quia Spiritus S. est verus Deus,
ut postea probatum dabo, jam verò Deus est Spiritus
Joh. 4: 24. 2. Quia personalis sp. s. ti proprietas hæc
est, quod à Patre & Filio in arcano illo mysterio divi-
nitatis, ineffabili modo, ab æterno spiratur Ps 33: 6.
Esa. 11: 4. 2. Thef. 2: 8. 3. Quia spirituales motus in
cordibus piorum accendit, Act. 2: 2. 4. Quia potentia
Sp. S. in Regeneratione hominis est miraculosa, &
quovis vento naturali immane quantum actuosior! Joh.
3: 8 prima ratio respicit Sp. S. essentiam, altera caracte-
rem personæ, tertia operationem, ultima modum agen-
di. 2. *Spiritus Sanctus*, Joh. 20: 22. & per plurimis scri-
pturæ locis, idq; a. quia est ipsa sanctitas: Deus enim
est sanctus Lev. 11: 44. b. quia sanctitate differt à spi-
ritibus immundis. c. Est author & fons omnis sancti-
tatis; quippè sic canit ecclesia: Absq; ejus Numine,
nil boni est in homine, nihil est innoxium. *Inst.*
Sed hæc ratione & Pater possit appellari Spiritus San-
ctus & Filius; quippè Deus est Spiritus, Deus est san-
ctus? R. Verbis S. Bernh. Serm. 3. in Fest. pentec. *Spiri-
tus S. quasi specialiter Spiritus dicitur, quod ab utroq; procedat
firmissimum & indissolubile vinculum Trinitatis, tanquam pro-
priè sanctus, quod sit donum Patris & Filij, omnem sanctificans
creaturam, quamvis Pater quoq; & Spiritus & Sanctus; iterumq;
Filius & Spiritus & Sanctus sit.* 3. *Advocatus* Joan. 14: 16. *Archa,*

2. Cor. 1: 22. c. 5: 5. Eph. 1: 14. *Unctio*, I. Joh. 2: 27. Act. 10: 38. *Aqua viva*, Esa. 44: 3. Joan. 4: 14. c. 7: 38. *Flatus*, Act. 2: 2. *Lingva ignis*, Act. 2: 3. *Digitus Dei*, Math. 12: 28. 4. *Spiritus Dei*, Gen. 1: 2. Job. 33: 4. Math. 3: 16. Rom. 8: 9. I Cor. 2: 11. *Spiritus Iehova seu Domini*, Esa. 61: 1. c. 63: 14. Luc. 4: 18. Act. 8: 39. *Spiritus Patris*, Matth. 10: 20. Rom. 8: 11. *Spiritus Christi & Filij*, Rom. 8: 9. Gal. 4: 6. Phil. 1: 19. I. Pet. 1: 11. *Spiritus oris & labiorum ejus* Pl. 33: 6. Esa. 11: 4. 2. Thes. 2: 8. *Spiritus bonus*, Neh. 9: 20. Plal. 143: 10. *Spiritus rectus* Pl. 51: 12. *Spiritus spontaneus* v. 14. *Spiritus æternus*, Heb. 9: 14. *Spiritus veritatis* Joh. 14: 17. I. Joh. 4: 6. *Spiritus vita*, Rom. 8: 2. Joan. 6: 63. *Spiritus mansuetudinis*, I. Cor. 4: 21. Gal. 6: 1. *Spiritus Fidei*, 2 Cor. 4: 13. *Spiritus prophetia*, Apoc. 19: 10. *Spiritus sapientia & revelationis* Eph. 1: 17. *Spiritus sapientia & intellectus*, *Spiritus consilij & fortitudinis*: *Spiritus scientia & timoris Domini* Esa. 11: 2. 3. *Spiritus precum* Zach. 12: 10. *Spiritus adoptionis* Rom. 8: 15. *Spiritus promissionis* Eph. 1: 13. *Spiritus gratia* Zach. 12: 10. Heb. 10: 29. *Spiritus dilectionis & sobrietatis*, 2. Tim. 1: 7. Nota: Sap. 7: 22. 23. inter alia, hæc etiam enumerantur Sp. S. epitheta: quod sit *unicus*, *multiplex* (*μονογενὲς*, *πολυμερὲς*) *subtilis*, *modestus*, *disertus*, *incontaminatus*, *certus*, *suavis*, *amans bonum*, *acutus*, *qui nihil vetat benefacere*, *benignus*, *stabilis*, *securus*, *omnem habens virtutem*, *omnia prospiciens*.

VIII. II. *Definitio Rei* hæc est: *Spiritus Sanctus* est tertia persona Divinitatis, ejusdem cum Patre atq; Filio essentia & potentia, ab utroq; & realiter distincta, & modo prorsus ineffabili nobisq; incognito, in æternitate procedens;

cedens; Mittitur etiam à Patre per Filium, ut doceat Ecclesiam, eamq; sanctificet, soletur ac salvet.

IX. *α.* Quod Spiritus S. sit *Tertia* Sacrosanctæ Trinitatis persona, probatur 1. Supponendo è Revelatione divinâ, tres esse tantum personas Trinitatis, non plures, nec pauciores. Fiat jam argumentatio: quæ persona ex tribus, nec prima nec secunda est, eam oportet esse tertiam. At Spiritus S. ex tribus nec prima, nec secunda est E. minor p. persona aliunde procedens non potest esse prima. Spiritus S. est procedens aliunde persona E. Deinde, Persona tantum procedens & non etiam producens, non posset esse inter tres personas secunda. Sp. S. est persona procedens tantum, & non etiam aliam producens. E. Non est persona Trinitatis secunda. Erit E. *Tertia*. 2. Quia talis ordo inter personas tum in formulâ baptismi à Christo est sancitus, tum postea in Symbolis, Apostolico, Niceno & Athanasiano traditus, ut Pater sit persona prima: Filius secunda: Spiritus S. *tertia*. Consequens ergò fuerit, *τὰξιν* istam oriri vel ex inæqualitate essentiae, vel ex personali origine. prius esset blasphemum, & *Arianismum* in Ecclesiam revocaret. Posterius igitur ratum erit, nempe ordinem istum ex personali origine existere, qui est, ut *Pater* persona sit in S. divinitate prima, quia à nullo: *Filius* secunda, quia à solo Patre: *Spiritus S.* *tertia*, quia ab utroq; est, nec tempore, nec natura, nec dignitate reliquis inferior, sed originis ratione *tertia*. Proindeq; ordo iste nec divinitati, nec perfectioni, nec æternitati spiritus sancti quidquam derogat. Breviter: dicitur persona Trin. *tertia*, non quod vel divinâ gloriâ & M:te inferior

inferior sit Patre & Filio, vel iisdem tempore posterior; sed quia respectu characteris hypostatici, & ratione productionis, ordine tertiam Trinitatis constituit
ἑως αὐτοῦ.

X. β. Spiritum S.^m esse non ventum sive halitum aliquem, aut creatam agitationem; sed *Personam αὐτοῦ ὁσῶντος αὐτοῦ*, in ipsa Divinitatis *ἑστία* subsistentem, vel ex eo constat, quod S. Literarum oracula passim ei quæ sunt personæ propria, tribuunt. Cujus generis sunt, *Intelligentia, omniscientia*, Sap. 7: 22. 1. Cor. 2: 10. *Voluntaria donorum distributio*, 1. Cor. 12: 11. *Murus docendi & suggerendi omnem veritatem*, Joh. 14: 26. c. 26: 13. Cumprimis id probat illustris illa revelatio Divinitatis facta in baptismo Christi, quæ clarissimè tres personas *τῆς Θεότητος* discernit, Matth. 3: 16. 17. ubi *Pater* voce è nubibus prolata, *Filius* baptizatus in Jordane; *Spiritus S.* autem in specie columbæ se revelavit. Suffragatur huic dogmati Formula baptismi nostri, Matth. 28: 19. Confirmat idem apparitio facta in festo primo Pentecostes N. T. ubi Spiritus S. ut persona à cœteris verè distincta visibilitèr in specie lingvarum ignearum conspectus fuit, Act. 2: 3. Et Christus Salvator noster hoc ipsum nos luculentèr docturus, se Paracletum ALIUM (quippè à se & patre distinctam *ἑως αὐτοῦ*) promittit missurum, Joan. 14: 16. c. 15: 26. Quò respicit scriptura, quoties *Neutro* (*ἀνεῷματι ἁγίῳ*) statim relativum *Masculinum* subjicit, ut Joh. 14: 26, *Pater in nomine meo mittet vobis ἀνεῷμα τὸ ἅγιον: ἐκεῖν* (non *ἐκείνο*) *docebit vos omnia.* Et Eph. 1: 13, 14, *Obligati estis ἀνεῷματι ἁγίῳ, ὃς* (non ὁ) *ἐστὶν ἀρροῦσθαι.* Ut taceam quod Spiritus S. vocetur DOMINUS 2. Cor. 3: 17. Ferebatur super aquas Gen. 1: 2. Erat Ductor & gubernator populi in deserto,

Esa. 63: 14. Paulus clarè discernit Sp. Sancti personam à donis creatis, ceu Autorem ab effectibus, 1. Cor. 12: 4. seqq. 2. Cor. 3: 6. Rom. 8: 5. seqq.

XI. II. DIVINITAS Spiritus S:ti, quòd scilicet sic *γ. Deo ὁμοῖος* (C), *Esusdemq; cum Patre & Filio essentia & potentia*, ex iisdem penè firmamentis, quibus Filij Dei Divinitas adstrui solet, stabiliri potest. De Divinitate Patris autem nunquam fuit dubitatum. Sunt autem illa probationum momenta 4. 1. *Divina Nomina.* 2. *Divina attributa.* 3. *Divina opera.* 4. *Divinus Cultus.*

XII. I. *Nomen τερταγγάματον Jehovah*, soli Deo proprium Spiritui Sancto tribui ac competere, demonstrari potest α. è T. V. Qui per prophetas locutus est, dicitur & est verus *Jehovah*, Exod. 4: 12. Num. 12: 6. 2. Sam. 23: 3. 1. Reg. 18: 12. Pl. 85: 9. Esa. 1: 2. At Spiritus S. per Prophetas locutus est, 2. Sam. 23: 2. Zach. 7: 12. E. Sp. Sanctus est verus *Jehovah*. Deinde: qui Israelitas duxit per desertum est verus Deus & *Jehovah*, Deut. 32: 12. At Spiritus S. duxit Israelitas per desertum, Esa. 63: 11. E. Sp. S. est verus Deus & *Jehovah*. Porrò, verus Deus seu *Jehovah* ab Israelitis in deserto est tentatus & exacerbatus Num. 14: 26. 27. Deut 6: 16. c. 9: 7. Pl. 78: 17 & 18. At Sp. S. ab Israelitis in deserto est tentatus & exacerbatus Esa. 63: 10. E. Deniq; Esa. 6: 3, Spiritui S. accinentes, simul nomen *Jehovah* in suo *τρισάγιον* tribuunt duo Seraphim. β. Ex N. T. plurima produci testimonia possunt, in quibus nomen Dei ac Domini, *τὸ κυριον*, (quod nomini *Jehovah* in V. T. respondet) disertè Spiritui S. assignatur. Postquam obiter produxero, etiam ex hoc Test. dicta, quæ per prophetas fuisse locutum Spiritum S. affirmant, ut Luc. 1: 70. Act. 1: 16. Eph. 3: 5. 1. Pet. 1: 11. 2. Pet. 1: 21. Heb. 3:

7 & 8. Ubi Spiritui S. adseribitur gravissima illa exhortatio : *Hodie si vocem ejus audieritis &c.* quæ Iehova tribuitur Pf. 95: 6. 7. 8. Heb. 10: 15, ubi Spiritus S. idem ille Iehovah esse statuitur, qui Jer. 31: 31. fœdus novum promittit. Act. 28: 25 &c. Unde rectè in Concilio Constantinopolitano additam esse Nicæno Symbolo hanc clausulam videmus : *Quòd Spiritus S. locutus sit per prophetas.* Dico : *Credentes sunt ex Deo nati,* Joh. 1: 13. *Credentes sunt ex Spiritu nati* Joh. 3: 6. E. Qui ex Spiritu nati sunt, ex Deo nati sunt. Urget hoc Cyrillus L. 7. Dial. de Trin. Conf. Act. 13: 4. & c. 16: 6, ubi Spiritus S. prohibet Apostolos prædicandi exercitio in Asia: cum 1. Cor. 4: 19. *veniam ad vos brevi, si Dominus voluerit.* Quinimò, hæc nomina extant Spiritui S. to adscripta : 1. Cor. 3: 16. c. 6: 19. 20. c. 12: 5. 6. 11 & 28. Maximè autem conspicuus est locus Act. 5: 3 & 5. Unde argumentor firmissimâ consequentiâ : *Cui mentitus est Ananias, est Deus, v. 5. Spiritui S. to mentitus est Ananias, v. 3. E. Spiritus S. est Deus.* In specie verò de Sp. Sancti cum Patre & Filio *ὁμοούσιος* loquitur Apostolus Joh. 1. Ep. c. 5: 7: *Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum & Spiritus S. & hi tres unum sunt.*

XIII. II. *Attributa Dei essentialia, & divina idiosyncratica* soli Deo propria, Spiritui S. passim in Scripturis adjudicantur, utpote 1. *Simplicitas summa*, quæ est *Spiritualitatis*, ut ita loquar, eminentissimæ consequens, & manifestatur ex eo, quod in singulorum piorum cordibus habitat Spiritus S. nec tamen dividitur; sed est & manet unus Spiritus, Eph. 4: 4. Sicubi verò scriptura videtur innuere eundem divisibilem esse, ut Num. 11: 17. 2. Reg. 2: 9. diversa ejusdem *ἁγίου πνεύματος* intelliguntur. 2. *Æternitas*, Heb. 9: 14. Gen. 1: 2. ubi per *Spiritum Elo.*

him, non solum Targumim & Rabbini, Spiritum oris Domini intelligunt; sed & patres, præter Hieron. Ambros. aliosq; Augustinus Lib. conf. 13 c. 5. Quarebism, ait, in Eloquijs Sanctis tuis, & ecce Spiritus tuus superferebatur super aquas: ecce Trinitas Deus meus, Pater & Filius & Spiritus S. creator universe creatura. Et ipse B. Luth. in h. l. inquit: Der wind ist dazumal noch nicht gewesen / darumb muß es den H. Geist deuten. Quod verò Joh. 7: 39. Sp. Sanctus non dum fuisse dicatur, cum Christus non dum esset glorificatus? R. Johannes ipse c. 1: 32, dicit Spiritum S. visum esse in specie columbæ, ergo locus allegatus de personâ Sp. S. non potest intelligi, sed donis. 3. Immortalitas, æternitatis consequens, Sap. 12: 1, & ὁ ψαλμὸς ὅτι ἀθάνατος ἐστὶν ἐν πνεύματι. 4. Omnipresencia, & infinitas, Pl. 139: 7. Sap. 1: 7. Joh. 14: 16. Rom. 8: 9 & 11. 1. Cor. 3: 16. c. 6: 19. 2. Tim. 1: 14. Objectiones varias feruamus conflictui. 5. Omnipotentia; dicitur enim digitus Dei Matth. 12: 28, & Luc. 11: 20, super quem locum Ambrosius ait: Spiritus S. dicitur Dei digitus, quia est virtus Dei operatoria. Esa. 11: 2. 2. Tim. 1: 7. 1. Cor. 12: 6 & 11. Act. 10: 18. Conf. Jud. 6: 34. c. 11: 29. c. 13: 25. & c. 6. Bonitas, scilicet absoluta Pl. 143: 11. Neh. 9: 20. 7. Iustitia divina colligitur ex abominatione & redargutione peccatorum, Esa. 64: 10. Ioh. 16: 8. Eph. 4: 30. 8. Omniscentia, Esa. 40: 13. 1. Reg. 8: 39. Ioh. 14: 26. c. 16: 13. Act. 1: 16. c. 20: 23. 1. Cor. 2: 10 & 11. Epã. 1: 17. 1. Tim. 4: 1. 1. Pet. 1: 11. 9. Aureξωρία & summa Libertas 1. Cor. 12: 11. 2. Cor. 3: 17. 10. Veritas divina, Ioh. 14: 17. c. 15: 26. c. 16: 13. 1. Ioh. 4: 6. imo ipsa veritas dicitur 1. Ioh. 5: 6. 11. Majestas divina, Esa. 6: 3. conf. Act. 28: 25. 26. 1. Pet. 4: 14. Matth. 17: 5. 2. Cor. 3: 18. Ex his quibusdam, flant per bonam consec. alia etiam attributa non-

nonnulla, quibus recensendis abstinere placet, & expressa in Verbo Dei enumerasse sufficit. Ideoq; 12. ὁμοσιᾶ Spiritus S. cum Patre & Filio probatur α. Ex collatione 1 Joh. 3: 24, c. 4: 13, cum Joh. 14: 23. Nec non Joh. 14: 10, cum Matth. 12: 28. β. Quemadmodum propter suam cum patre ὁμοσιᾶν Filius dicit Joh. 5: 30, *Non possum à meipso facere quicquam, sicut audio, iudico: ita eadem consequentiâ de Spiritu S. dicitur Joh. 16: 13, Non loquetur à semetipso, sed quacumq; audierit loquetur. Prosper Augustini discipulus in sent. 366, sic debemus ait, accipere quod de Sp. S. dictum est: Non enim loquetur à semetipso, sed quacumq; audierit loquetur: ut intelligamus eum non esse à semetipso. Conf. Joh. 15: 15. γ. Ex collatione 2. Cor. 13: 3, cum Matth. 10: 20. item, 1. Cor. 10: 4, cum Esa. 63: 14. δ. ἐν τῆς ἐνότητῃ, cum Patre & Filio, E. g. Eph. 4: 4, ἐν πνεύμα v. 5. εἰς κύριον, v. 6. εἰς Θεὸν καὶ πατέρα πάντων. sed ne quis ad hanc ταυτότητα ἐσιώδη referat etiam illa, quæ pertinent ad ἐνότητα μυσικῆν, utpote corpus, spem, fidem, baptisma, addit hæc verba de S. S. Trinitate v. 6. ὁ ἐν πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν. Conf. 1. Cor. 12: 11. 13. Vid. Epiphani. lib. 3. Hæres. 54.*

XIV. III. Opera divina quoque solidè divinitatem Sp. S. adstruunt, qualia sunt. 1. *Creatio & conservatio rerum omnium*, Job. 33: 4. Pl. 33: 6. Pl. 104: 30. Esa. 40: 12, 13. *Ambrosius* expendit verba Joh. 1: 3. *Omnia per ipsum facta sunt.* Spiritus S. inquit, in Evangelistâ loquebatur, ideo si fuisset creatura, oportuisset ipsum dicere: *Omnia per ipsum facta sumus*, ita ut seipsum à cœtu creaturarum non excluderet. 2. *Miraculorum patratorum*, Exod. 8: 19, conf. cum Luc. 11: 20, ubi *Moses digito Dei fecisse miracula dicitur, perinde ut Salvator digito Dei eiecisse*

demonia. Matth. 1: 18 & 20. Luc. 1: 35, conf. cum Pl. 113: 9. & Gen. 30: 2, ubi *sterilium fecundationem Dei opus esse statuitur, ideoq; multò magis conceptionem sine virili semine.*
 3. *Opera gratiæ Spiritus S. α. In Christo, qui à Spiritu S. dicitur 1. Missus tanquam Mediator Dei hominumq; 1. Tim. 2: 5. Confer Esa. 48: 16, cum Joh. 18: 20. 2. Unctus i. e. dona Spiritus S. accepit in humanâ naturâ, non ad mensuram, Joh. 3: 34; sed infinita, Pl. 45: 8. Heb. 1: 9. Sic conf. Esa. 42: 1, cum Matth 12: 18. Paritèr Esa. 61: 1, cum Luc. 4: 18. Huc refer Joh. 6: 27. Act. 10: 36. Quòd verò in baptismo Spiritus S. in specie columbæ descendit super Christum, Matth. 3: 16, non evertit unctio-nem illam: descensum enim, fuisse manifestationem exteriorem ejus, quod factum erat interiùs rectè defendit Augustinus L. 15 de Trin. c. 26: Nec sanè tunc, ait, unctus est Christus Spiritu S: to quando super eum baptizatum velut columba descendit. &c. Et paulò post. Sed istâ mysticâ & invisibili unctiõne tunc intelligendus est unctus, quando verbum Dei caro factum est. Varia etiam opera Spiritus S. in Christo Mediatore breviter comprehenduntur Esa. 11: 1. 2. Non quod tantùm 7. sint Spiritus S. dona; sed quia septenarius est numerus perfectionis, conf. Apoc. 1: 4. c. 5: 6. β. In Christi membris, præsertim electis, efficit Sp. S. varia opera gratiæ, & quidem *speciatim 1. Regenerationem, quæ non minoris potentiæ est, quam ipsa Creatio, Zach. 12: 10. Heb. 10: 29. 1 Cor. 6: 11. Tit. 3: 5. Quocirca Cyrillus L. 1. in Joh. c. 14: Si Spiritus, ait, non est naturâ Deus, sed in creaturarum numero collocatur, quomodo, qui per eum regenerati sumus, ex Deo nati dicimur? 2. Renovationem, novos scilicet & spirituales motus excitando, imaginem Dei restaurando & sanctificando, Rom. 2: 29. c. 7: 6, c. 15: 16. 1. Cor. 6: 11. 2. Cor. 3: 18. 2. Thes.**

2: 13. Rom. 8: 15 & 26. c. 14: 17. Gal. 5: 22: Eph. 2: 18.
 Ad renovationis opus refert D. Gerbard. quod Spiritus
 S. sit noster *παράκλητος* & Advocatus Joh. 14: 6. c.
 15: 26. Et quòd certos quoq; nos reddat interno testi-
 monio de gratia Dei & vitæ coelestis hæreditate, Ps.
 51: 12. Rom. 8: 16. Eph. 1: 13. 3. *Ministerij Constitutionem*
 & *Regimen*. Conf. Act. 13: 2 & 4. c. 15: 28. c. 16: 6. c.
 20: 22 & 28. 1. Cor. 2: 4 & 10. 2 Cor. 3: 3 & 6. Phil. 1: 19.
 2 Tim. 1: 14. 4. *Futurorum revelationem*, quæ Deo so-
 li competit Esa. 41: 22. Luc. 2: 26. Joh. 16: 13. 5. *Trans-*
lationem piorum ab uno loco in alium; quamvis ad mi-
 racula id quoq; possit referri 1. Reg. 18: 2. Ezech. 3: 14.
 Act. 8: 39. &c.

XV. *IV. Divinus Cultus & honor adorationis* cuicun-
 què exhibetur & simul in verbo Dei tribui jubetur, is est
 verus Deus, Deut. 6: 13. c. 10: 20. Matth. 4: 10. Esa. 42:
 8. At Spiritui S. divinus cultus & honor adorationis
 exhibetur, & simul in verbo Dei tribui jubetur, Rom.
 9: 7, ubi docetur per nomen Sp. S. posse jurari. Matth.
 28: 29, ubi in nomine Spiritus S. baptizamur, & foedus
 inimus cum Deo. 1. Pet. 3: 21. Deniq; Esa. 6: 3. 5. 6. ubi
 Sp. Sanctum adorant Seraphim seu Angeli. At Spiri-
 tum S. ea verba fuisse locutam testis est Lucas Act. 28:
 25. Tandem in Spiritum S. potest peccari Matth. 12: 31.
 Marc. 3: 29. Luc. 12: 10. 1. Joh. 5: 13. At soli Deo peccamus
 Ps. 51: 2. E. SS. ta Spiritus Sancti *Θεϊότης* & Divinitas ita
 stabilita constat, ut ne portæ quidem inferorum & uni-
 versæ diaboli vires eam valeant expugnare. Unde in
 Symbolo Nicæno rectè additur: *quod Spiritus S. cum*
Patre & Filio simul adoretur & conglorificetur. Imò in
 Symbolo Apost. rectè profiteamur: *Credere nos, non solum*
in Patrem & Filium, sed & in Spiritum sanctum. Hinc etiam

Dama-

Damasus in confessione cath. fidei ad *Paulinum*, illos anathemate ferit, qui dixerunt *Sp. Sanctum non esse adorandum ab omni Creatura, sicut Filium & Patrem. Hist. Trip. L. 9. c. 16.* Et *Div. Basilii* rectè monet *Epist. 78: Δεί η̄μας βαπτίζεσθαι μηδ̄ ὡς παρελάβομεν; πισύειν δὲ ὡς βαπτίζομεθα; δοξάζειν δὲ ὡς πεποιυκαμεν, πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα.* Concludo igitur **Membrum II.** de æternâ *Spiritus S.* divinitate, verbis *Iustini Martyris* in *Expos. fid. de rectâ confes.* Si in *Spiritus S.* institutione, si in divinâ doctrinâ, si in ipsâ rerum universarum creatione, si deniq; in summa potestatis autoritate, per similia, atq; adeo eadem de *Patre & Filio & Spiritu Sancto* prodita sunt: quis ita sinistro fuerit animo (τὸς ἕως σκαίους) ut de æquabili inter ipsos essentia communionem ambigat?

XVI. Damnantur proinde *Sabelliani & Samosatensiani*, dicentes tantum esse personam divinitatis. *Macedonius* impiè blaterans *Spiritus S.* esse creaturam. *Eunomius* & alij πνευματομάχοι, qui finxerunt *Spiritus S.* esse quidem præstantiorem Angelicis virtutibus, sed non *Dominum vel Deum.* Alij responderunt se neutrum velle asserere, An sit *Deus, vel Creatura.* *Anabaptista* quidam, eorumq; *Campanus* clamârunt: *Spiritus S.* non esse ab æterno; sed cœpisse primum post glorificationem *Christi*, & fuisse vel columbam, vel ignem. Talis ἐρεγοδοξία de *Spiritu S.* magno consensu veræ *Ecclesiæ*, profligata fuit in *Synodo œcumenicâ II.* quæ *Constantinopoli* est habita circa *A. Christi 385.* contra *Macedonium* & ejus ὁμοψήφους, quam pij *Imp. Gratianus & Theodosius* convocârunt. *Test. Hist. Trip. lib. 9. c. 21.* Et *Actus concilij &c.* *Conf. etiam D. Salom. Gesn. L. 1. de Concilij c. 7. p. 76.*

XVII.

XVII. III. Δ. PROPRIETAS HYPOSTATICA, quā Spiritus S. à Patre Filioq; ἐν ἐνότητι τῆς ἐσίας, realitèr discernitur, est æterna illa (sed mortalibus ἀκατάληπτος, καὶ ἀόρατος) ἐκπορεύσις, & ab utroq; Processio: de quā B. Athanasius in Symb. ait: Spiritus S. à Patre & Filio non factus, nec creatus, nec genitus est, sed procedens. Itaque etiam symbolo Niceno, postea in Synodo Constantinopolitanā, contra Episcopum in eādē Ecclesiā Macedonium pro concione docentem: Spiritum S. Patre & Filio minorem, nec ejusdem cum utroq; substantia, sed meram creaturam esse, & vim à Deo conditam; quæ per divisionem essentia rebus creatis insit: Teste Ruffino Lib. 1. Hist. Ececl. c. 25. & Augustino lib. de Hærei. c. 52. Hæc adjecta fuere: πιστῶ ἐἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ σωσιόν, τὸ ἐκ τῆ πατρὸς, καὶ τῆ υἱῆ ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῶ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον.

XVIII. Quod ad vocabulum ἐκπορεύσεως pertinet, Damascenus quidem Lib. 1. de orthod. fide, c. 9. inter τὸ γεννᾶσθαι καὶ ἐκπορεύεσθαι, Nasci & procedere, sive inter τὸ γεννόμενον καὶ ἐκπορευόμενον tam sollicitè distingvendum esse statuit, ut prius illud tantum dicatur de Filio: posterius autem hoc, tantum Spiritui S. adsignetur. Unde pleriq; etiam recentiores discernere solent, inter τὸ ἐξελεῖσθαι exire, & ἐκπορεύεσθαι procedere, ut illud quidem de Filio: hoc autem tantum de Spiritu S. in scripturis prædicari ostendant. Sed & res ipsa & usus linguæ Græcæ distinctionis illius veritatem non per omnia probat: in scripturis certè verbum ἐκπορεύεσθαι etiam de alijs, isdemq; diversis rebus dici, multis demonstrat exemplis ipse B. Gerhardus in L. de Sp. S. c. 4. §. 60.

XIX. Non igitur pertinacitèr hæreamus in hisce vocabulis; vix enim argumenta inde deducta impetum

adversariorum sustinebunt. Sed omne momentum in re ipsa & modo subsistendi consistit. Doctores Scholastici communitè tradunt, *Generationem Filij ex Patre esse per modum intellectus*, qui rei intellectæ similitudinem refert: *Processionem* verò Spiritus S. esse per modum voluntatis, quæ rem intellectam amat & amplectitur. Quibus favere videntur *Basilius & Nazianzenus*, affirmantes *Nasci, esse à mente seu cogitatione: procedere autem à voluntate.* Verum cum *intellectus & voluntas* in Deo simplicissimo non ita differunt, ut in creaturâ rationali, similitudo hæc non per omnia quadrat: interim tamen, scripturâ teste, subsistendi modus in Filio & Sp. Sancto, non tantùm ratione ordinis, ut ante dictum, sed & respectu Rei differt à se invicem, quatenus scilicet *Filius* à solo patre est per æternam generationem, Pl. 2: 7. Et *Spiritus S.* non à solo Patre; sed à Patre & Filio simul, ut paulò post dicetur, in æternitate spiratur Pl. 33, 6. Esa. 11: 4. 2. Thes. 2: 8.

XX. Hanc æternam Spiritus S. *processionem*, quia ab humanâ, *διὸ διὰ πασῶν* distat, & fit sine ullo aliquo Spiritus S. extra spirantis Patris & Filij essentiam recessu; rectè Theologi appellant *ἐμμένσαν* i. e. immanentem: respectu cuius, Spiritus S. distincta quidem à Patre Filioq. persona esse intelligitur: sed ita, ut essentialitè in divinitate maneat. Unde liquet, voces *spirare & procedere*, de personis in divinitate verè dici, sed eminentissimo, & ab omni imperfectione creaturis adharente, liberatissimo modo: de quâ ineffabili Spiritus S. processione extant varia S. Scripturæ oracula α. τὸ ἕκτον exprimitur, Joh. 15: 26. β. Appellatur *Spiritus oris Domini*, Job. 33: 4. conf. Dicta th. 7. γ. *Spiritus Faciei Domini*, Esa. 57: 16. Δ. *Spiritus ex Deo*, 1. Cor, 1: 12. ε. Spiritus S. dici-

dicitur à Patre & Filio effundi & mitti (missio autem illa in tempore, est manifestatio processionis æternæ;) conf. Esa. 44: 3, & Joh. 7: 38. Ezech. 36: 25. 26. c. 39: 29. Conf. Joel. 2: 28. 29. & Act. 2: 17. Zach. 12: 10. Luc. 24: 49. Joh. 14: 26. c. 15: 26. c. 16: 7. c. 20: 22. Act. 10: 45. Gal. 4. 6. Tit. 3: 6. 1. Pet. 1: 12. Apoc. 5: 6. 5. *Spiritus Elohim* Gen. 1: 2. *Jehova, Domini, Patris, Filij, in locis per plurimis.*

XXI. Quæstio hinc oritur, quam & olim *Maximus Arianus* objecerat *Augustino*: *Cur Spiritus S. non æquè dicatur genitus ac Filius, cum utrumq; vocabulum & Generationis & Processionis, significet communicationem ejusdem essentia?* R. 1. Verbis *D. Augustini*: *Quia Filius vocatur unigenitus, ideò non dicimus, Spiritum S. esse genitum; quia non duo, sed unus est Filius: phrasim ergò Filij Dei imitantes, dicimus ipsum procedere.* R. 2. Verbis *D. Chrysostomi*, Homil. 6. de Sp. S. ador. *Quod non est scriptum, non est sentiendum vel dicendum. Scriptura verò nullibi affirmavit, quòd Spiritus gignitur à Patre, sed quòd procedit.* Est igitur inter *Generationem* & *processionem* in divinitatis substantiâ maxima statuenda differentia: ita, ut nisi duos vel Filios vel Spiritus S. velimus approbare, firmitè credamus necesse sit, *Generationem*, quæ de Filio prædicatur, nunquam Spiritui S. tribui posse: & vice versa: *Processionem* spiritus nunquam Filio. Hujus differentia modum scrupulosè percontanti respondemus cum *Nazanzeno* L. 5. de Theol. *Dic tu nobis quid sit generatio, & nos tibi dicemus, quid sit Processio, ut sic utring, insaniamus, Dei secreta rimando.* Et cum *justino Martire* in *Expos. Fid. de recta conf.* f. 298: *Ὅσπερ ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ πατρὸς, ἔτω καὶ τὸ πνεῦμα: πλὴν γε δὴ τῶ τρόπῳ τῆς ὑπαρξέως διόισε: ὁ μὲν γὰρ, φῶς ἐκ φω-*

τὸς γεννητῶς ἐξέλαμψε : τὸ δὲ, φῶς μὲν ἐκ φωτὸς καὶ
αὐτὸ, & μὲν γεννητῶς, ἀλλ' ἐκπορευτῶς προήλθεν.

XXII. Quæritur porrò : Si Spiritus S. dici nequeat
à Patre genitus, num ne ergò appellari possit *ingenitus*?
R. Ex verbis *Augustini* L. 15. de Trin. c. 26: *Spiritum
Sanctum nec Genitum nec Ingenitum Fides certa declarat :*
quia si ingenitum dixerimus, duos Patres videbimur affirma-
re : Sin Genitum, duos credere Filios culpabimur. Inst. Sed
quid respondendum erit S. *Hieronimo*, qui in *Regulis*
definitionum contra Hæreticos, Spiritum S. & ipse no-
minat *Ingenitum*, & ita piè nuncupari asseverat. R. quod
phrasis : *ingenitum esse*, laboret ὁμωνυμία : Usurpatur e-
nim vel pro eo, quod aliundè prorsus nullâ ratione est:
quo respectu *Spiritum S.* dici posse *Ingenitum* cum S. *Au-*
gustino rectè negatur, quippè qui suam ἐὼς αὐτῶν habet
à Patre & Filio : & hoc resp. solus Pater est & dici debet
ingenitus. Vel *ingenitum esse*, idem notat, ac *non esse ge-*
nitum, quamvis alio modo ab altero egrediatur vel pro-
cedat : qua ratione Spiritum S. *ingenitum* nuncupa-
ri posse D. *Hieronimus* contra Hereticos rectè definiuit.

XXIII. Cœterùm, à Patre *Spiritum S.* procedere nun-
quam in Ecclesiâ fuit dubitatum, sed in *orientali Ecclesiâ*
Græci quondam probare contenderunt, hodieq; con-
tendunt, *Spiritum S.* à solo Patre, non item à Filio procedere.
Quæ controversia ut nostro se intellectui distinctius in-
sinuet, rectè à quibusdam Theologis triplex Græcorum
ætas constituitur: *Prima, Media & Postrema*, ut constet qui-
nam Græcorum Theologorum istius Erroris de Sp. S. in-
stimulari possint & debeant. *Ista* à Christi Ascensione,
& ab eo cum primis tempore, quo Græcia ad Fidem
conversa fuit, duravit usq; ad tempora *Basilij*. Qui pri-
mâ hâc ætate vixerunt Græci Theologi ab *Ecclesiâ occi-*
dentali

dentali & Latinâ nullatenus dissenferant, quales fuerant: Ignatius, Dionysius Areopagita, Policarpus Apostoli Ioh. discipulus, Iustinus Philosophus & Martyr, Irenæus, Clemens Alex. Tertullianus, Origenes, Cyprianus, Gregorius Neocesariensis, Dionysius Alexandrinus, Eusebius Casariensis, Athanasius, Hilarius, Gregorius Nazianzenus. Illa scilicet media ætas, à Basilij seculo, quod quartum erat, usq; ad seculum decimum se extendit. Quâ ætate coeperunt Græcorum nonnulli de Divinitate Spiritus S. disputare, quanquam clarissimum adhuc & timidiusculè, usq; ad Macedonium, qui primus publicè & pertinaciter illius Divinitatem negare ausus est. Contra quem licet Basilius acerrimè pugnâret: usus tamen est quibusdam phrasibus, quæ sensum ambiguum, & haud usq; adeò commodum præ se ferrent, alijsq; erroribus ansam præberent, ut cum sæpè hâc utebatur formulâ: $\piνευμα το αγιον εστι εν δεσ σακτος, δι υς.$ Hinc Theodoretus Episcopus Cyranus, qui Basilium insecutus est, arreptâ occasione, primus negâsse scribitur Sp. Sanctum procedere etiam à Filio. Quamvis hâc ætate non dum hic error omnes Græcorum Theologorum animos inquinavit. Sed Postrema ætas, quæ Basilij, Theodoreti, Cyrilli, aliorumq; Græciæ Luminum ætatem exceperit, contumacitè demum errorem istum suscepit defendendum, & simpliciter negavit Spiritum S. etiam à Filio procedere, quam in sententiam descenderunt cum Theophylactò complures Græciæ Doctores. Et eò exarsit disputatio hæc, ut Græci à Latinis apertè defecerint, frustra in hunc diem usq; varijs redintegranda pacis & concordiaë quæsitis & tentatis conditionibus: Iste Græcorum enim error, ita radices impietatis egit, ut ex ipsorum animis evellatur difficilimè. Pigmenta, quibus heterodoxiaë fucum facere hæten⁹ studuerunt, Chemnitius, Tubingenses, alijsq; absterferunt.

XXIV. Verùm Spiritum S. etiam à Filio in æternitate procedere, hisce documentis invictè demonstrari potest. 1. Quo jure Filius in Trinitate ab eâ personâ gignitur, cujus Filius esse dicitur: Eodem jure Spiritus S. ab eâ personâ procedit, cujus Spiritus esse dicitur. At Spiritus S. passim non tantum Patris, sed & Filij Spiritus esse dicitur, Rom. 8: 9. Gal. 4: 6. Phil. 1: 19. 1. Pet. 1. 11. E. Connexio Majoris liquida est: Relationes enim illæ personarum, non considerantur ex gratiâ alicujus donationis; siquidem intra divinitatis & *ὁ* *ἰ* *α* *ν* longè absolutissimam, talis gratuita donatio locum non habet: si Spiritus S. igitur non sit Filij Spiritus per gratiam, utiq; erit per naturam; & propter illam hypostaticam processionem à Filio æternam.

XXV. 2. Qui habet jus mittendi, & in tempore quoq; Spiritum S. mittit, ab eodem ut hic procedat necesse est. Atqui Filius habet jus mittendi, & in tempore quoq; Spiritum S. mittit Ioh. 15. 26. c. 16: 7. E. Major patet: Etiam si temporalis missio non sit cum processione *τ* *α* *υ* *τ* *ὸ* quiddam & unum: jus tamen illud aliunde Filio non competit, quam ex relatione illâ personali, quâ Filius cum Patre eundem spiritum coessentialem spirat: nam quemadmodum (observante Augustino, L. 2. de Trin. c. 5.) Solus Pater nunquam legitur missus, quia à nullo est: Filio verò à solo Patre mittitur, quia ab ipso solo est in æternitate genitus: ita Spiritus S. non à solo patre sed & à Filio, i. e. ab utroq; dicitur mitti, quia ab utroq; in æternitate procedit, per unum eundemq; æternæ spirationis seu processionis actum. Inst. De Filio quoq; dicitur, quòd à Spiritu S. mittatur, Esa. 48: 16. cum tamen ab eo non sit genitus. R. Utraq; propositio in Scripturâ fundatur: Solus Pater mittit Filium Gal. 4: 4. Spiritus S. quoq; & tota Trinitas mittit Redemptorem Esa. 48: 16.

XXVI.

XXVI. 3. Si Spiritus Sanctus ideò nominatur Spiritus oris Dei Patris, Ps. 33: 6, quia ut spiraculum indissolubile, ex ore aeterna ejus essentia ineffabili modo procedit: Consequens est, ejusdem etiam processionis respectu, Spiritum S. nominari spiritum oris Christi Esa. 11: 4. 2. Thes. 2: 8. At verum p. E. post. Connexio prop. Maj. adhuc illustrari potest ceremoniâ illâ, quâ Christus sufflans, in Apostolos Spiritum S. contulit Joh. 20: 21. Nimirum per egressionem flatus corporei, qui Mysterij hujus haud inconven- ti ἀναλογίᾳ ceu symbolum erat, palam testatus, quòd spiritus sanctus, qui mediante corporeo illo afflatu disci- pulis conferebatur, ex incorporeo quasi ore Divinitatis Christi procedat. Conf. Aug. Tract. 99. & 121. in Joh. Min. p. quia alia causa dari non potest sufficiens.

XXVII. 4. Si Spiritus S. suam sapientiam, cujus vî do- cere Apostolos, & Futura prædicere potest, accepit à Chri- sto: & verò nihil in tempore demùm is accipere potuit, Esa. 40: 13. 14. Necessariò sequitur Spiritum S. hoc ac- cepisse à Filio ab aeterno. At verum prius, Joh. 16: 13. 14. E. posterius. Quòd si ab aeterno: utiq; κοινωνίᾳ ἐσιώδῃ per processionem acceperit necesse est: nullus enim alius acquirendi modus, in aeternâ Trinitatis κοι- νωνίᾳ, Spiritui S. competit. Et quia scientia Spiritus Sancti, quam accepit à Filio, non est habitus accidenta- rius, sed ipsa divina essentia, cum quâ etiam simplicissi- mè convertitur, vel inde constat, ipsam quoque ἐστὶν Spiritum S. accepisse à Filio, eamq; per processionem. Adhuc, nisi Spiritus S. procederet à Filio: falsum esset quod sta- tim Salvator subjicit: *Omnia quaecumq; habet pater, mea sunt* v. 15, quâ notâ universalitatis, actum hujus spirationis si- ve processionis aeternæ comprehendi manifestum est,

imò necesse, nisi cum *Arianis Filium Patri per omnia ætatem* qualem esse maluerimus inficiari.

XXVIII. 5. Si Spiritus S. ex substantia *Patris* & non *Filij* procedat, consequens est Filium Patri non esse *ὁμοούσιον*, sed essentia divinae fieri distractionem. At hoc est blasphemum & absurdum, E. & Antecedens. Connexio probatur, quia una est *Patris Filij*, essentia, & uterque *τῆ ῥάξε* sive ordine Spiritu S. to prior. Min: p. quia Essentia divinae unitas facit, ut quamvis Pater & Filius personis sint distincti; non tamen diversa spirent spiracula, sed *ἑσίας* identitate, unum sint *συνδυσάζόμενον*, in uno eodemq; *ἰμοσίου* spirando spiritu. *Instant Græci:* Hoc modo secuturum, quia Pater & Spiritus S. æquæ *ἑσία* unum sunt, ac *Pater* & *Filius*: ut *Pater* è suâ substantiâ gignere nequeat Filium, nisi & Spiritus S. *ἐνέργεια* in isto generationis actu, ob indivisam essentia divinae unitatem concurrat. R. 1. Non licet ex sola essentiae communiōne, neglectâ Personarum *ῥάξε* & hypostaticæ differentiae formali constitutione, argumentari; sed personalis characteris semel constituti ordo est sanctè observandus. 2. Ideoq; cum non Spiritus Filio, sed Filius Spiritu, respectu *ῥάξεως* hujus hypostaticæ sit prior, Spiritus Filium generare non potest; quippè eodem ordine posterior; sed Filius nna cum *Patre*, ob essentia unitatem, non nudè & simpliciter consideratam, sed cum originis sive personalis proprietatis respectu in *Filij* personâ connexam, *πρῆμα τὸ ἄγνον* ab æterno spirat. 6. Si Spiritus S. esset à solo *Patre* quemadmodum *Filius* est à solo *pate*, juxta hypothesein *Græcorum*; nulla excogitari posset ratio, cur *Filius* & non *Spiritus S.* pro secundâ personâ agnosceretur. At Consequens est absurdum, cum talis inter personas Deitatis ordo in Formulâ baptismi nostri,

à Chri-

à Christo ipſo ſit ſancitus, Matth. 28: 19. tum poſtea in
 diverſis ſymbolis traditus; ratio quoq; ejuſdem ſupra
 in th. 9. expoſita. E. 7. *Si Spiritus S. non procederet à
 Filio, omnis planè personalis nexus & Relatio inter Filium
 & Spiritum S. tolleretur. At conſequens planè absurdum
 eſt: requirit enim abſoluta Trinitatis perfectio, ut per-
 ſonæ ſuis Characterum personalium reſpectibus & hy-
 poſtaticis relationibus, ſic omnes ad ſe mutuò, adeoq; ſin-
 gulæ ad ſingulas ſint devinctæ; ut Pater quidem referatur
 ad Filium, tanquam ab æterno genitum Pl. 2: 7. *Filius, e-
 juſdem vî relationis, ad Patrem, tanquam æternum Ge-
 nitorem: Pater ad Spiritum S. ut προβολέως, ſive in æter-
 nitate ſpirans, ad ſuum ſpiraculum; Spiritus S. item ad
 Patrem, tanquam ſuum ἀδίδιον προβολέα ſive ſpirato-
 rem, Joh. 15: 26. Relinqueretur igitur in S. S. Trinitate
 inter ſolum Filium & Spiritum S. quidam hiatus & qua-
 ſi ſolitudo, ſi nulla personalis inter τῷ λόγῳ & Spiritus
 S. ἐπίστασις interveniret Relatio: quale διαſημα abſo-
 luta illa & infinita S. Trinitatis perfectio, nullo modo
 admittit; quin etiam hæc Relatio hypoſtatica ſit veriſ-
 ſima: quòd τὸ συνδυαζόμενον, *Filius cum Patre reſpi-
 ciat Spiritum S. tanquam ἐκπορευόμενον; quippè qui ab
 utroq; in æternitate procedat, Joh. 16: 13 & 14. &c.***

XXIX. Tandem hodiernorum Græcorum & orient-
 talium *Heterodoxia* opponimus unanimem conſenſum
orthodoxæ tam Græcæ quàm Latinæ Antiquitatis, pro-
 ceſſionem Spiritus S. etiam à Filio pleno ore affirman-
 tis: *Athanaſius* (quem *Theodoretus* propugnaculum ve-
 ritatis appellat) in Symbolo ait: τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον
 ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱῶ, ἐκτιτόν, ἐκ δὲ γεννητόν,
 ἀλλ' ἐκπορευτόν. *Ephraſius* in Ancorato inquit: πνεῦ-
 μα ἅγιον ἐκ ἀδελφόν, ἐκ πατρᾷδελφόν: ἀλλ' ἐκ

ἄλλος ἄλλος ἔστις παρὰ τὸν υἱὸν ὁ Θεός. *Cyrillus Lib. 10. in Job. c. 41: Non est alius, dicit, à substantiâ Filij Spiritus, sed ex eâ naturaliter procedit, naturâ omninò idem, in personâ veropropriâ subsistens. Conferatur sessio VIII. Concilij Florentini, ubi antiqui Græciæ Patres confœderati recensentur.*

XXX. In *Concilio Lateranensi*, celebrato A: Ch. 1204, sub *Innocentio III.* propugnata fuit *Fidei Confessio*, præter alias, talis: *Tres personæ, sed una essentia: Pater à nullo, Filius à solo Patre, Spiritus S. ab utroq; ab initio semper ac sine fine, Pater generans, Filius nascens, Spiritus S. procedens, consubstantiales, coomnipotentes & coeterni.* Tandem in *concilio Lugdunensi* A: Ch. 1264, sub *Gregorio X.* Et iterum in *concilio Florentino*, sub *Eugenio IV.* A. Christi 1439, præsentibus *Michaële & Iohanne Palæologis, Græcorum Impp.* quò controversia hæc potuisset aut sopiri aut tolli; cò tandem, varijs antegressis disputationibus, res est deducta, ut Græci aliquid concederent, & affirmarent *Spiritum S.* procedere ex *Patre* per *Filium* quidem, non autem ex *Filio.* Unde quæritur:

1. An *Spiritus S.* magis à *Patre* procedat, quàm *Filio* ?

B. *Divus Augustinus Lib. 15. de Trinitate c. 17. & 26.* affirmat *Spiritum S.* procedere à *Patre* principalitèr. Et *Divus Hieronymus* eundem ab eodem propriè procedere statuit. Verum hoc non intenderunt B. patres, quod *Pater* magis & plenius spiret *Spiritum S.* ac *Filius*: ita enim *Essentiæ & Majestatis divinæ* introduceretur inæqualitas, & impietati *Ariana* Solennis aperiretur Schola. Sed respexerunt ad discrimen illud, quòd *Pater* hanc spirandi potestatem habeat à semetipso; *Filius* autem per ineffa-

ineffabilem à *Patre* generationem ἀχρότως ἢ ἀχρό-
ρίως accipiat, ut ab ipso quoq; æternum illud (pira-
culum procedat.

2. An iste loquendi modus, quo Græci Spi-
ritum S. à *Patre* per *Filium* procedere di-
xerunt, sit Fidei ἀνάλογος? *

R. Neg. Gignit enim ille inæqualitatem essentiæ Pa-
tris & filij: si namq; Sp. S. à *Patre* procedit *mediatè*,
tum erit vel *Filio* propinquior quam *Patri*, quod Patris
Deitati derogat, & est blasphemum in primam; vel
Filij ὁμοσίαν cum *Patre* negat, quod est *Arianum* &
blasphemum in personam secundam. Ergò exulare
jussà periculosa locutione Græcorum, statuendum est
ὁρθοδόξως, Spiritum S. immediatè à *Patre* & *Filio*, tan-
quam ab uno fontè & æquali origine essentiali proce-
dere. Judicet ergò vera Ecclesia, ane Græci errent
circa fundamentum Fidei, & numne in articulo Fidei
capitali à nobis diffideant? *

3. An Divinæ Majestati Spiritus S. nihil dero-
get, quod de se nullā producat personam aliam?

R. Quòd ea potius indè plurimùm illustretur; sicut e-
nim hæc est reliquarum personarum hypostatica & per-
sonalis perfectio, quod ob Deitatis plenitudinem, non
possint admittre vacuitatem; sed sint bonum κοινω-
νητὸν, proindeq; *Pater* generet sibi *Filium* ὁμοσίον: *Pa-
ter* verò ac *Filius* mutuo suo essentiali amore, ut loqui
placet *Augustino* L. 9. de *Trin.* c. 12. Spiritum itidem
sibi ὁμοσίον spirent: Ita divinissimæ perfectionis Spi-
ritus S. argumentum erit evidentissimum, quòd S. Trini-
tatis ἀντάρχεια, quæ infinitam generantium & geni-

torum ac precedentium feriem non fert, in ipsius S. *ὑποτάσσεται* seu basi tota acquiescit; omnimodam nempe suam in eâ *ἀντοτέλειαν* jam consecuta.

XXXI. IV. δ. *OFFICIUM* Spiritus S. est juxta dictum Pauli 2. Tim. 3: 16, quadruplex: 1. *διδασκαλικόν*, quo sobrios auditores verbi ducturus est in omnem veritatem, Joh. 16: 13. 2. *παιδευτικόν*, quo Christianorum vitam præceptis salutaribus informabit, & à malis operibus liberabit, 2. Tim. 4: 18. 3. *ἐλεγχτικόν*, quo arguet mundum, præcipuè ob *ἀπίσταν* & falsam religionem, Joh. 16: 8. 2. Tim. 4: 2. Tit. 1: 9. 4. *ἐπαιορθωτικόν*, quo pœnitentiam concionatur & fulmina legis emittit, atq; impietatem ac securitatem vehementer redarguit, Matth. 3: 2. Gal. 5: 15. 17. 18. 19. 20. 21. Est E. *Spiritus S. & Mansuetus* 1. Cor. 4: 21. resp. duorum munerum priorum, & *Litigator* Gen. 6: 3. (Hebr. *Ruach jadon*) ratione scilicet munerum posteriorum. Utrumq; artificiosè connectit S. Apostolus 2. Tim. 4: 2. Exsequitur autem hoc suum ministerium in Ecclesiâ Spiritus S. ordinariè per *Verbum*, tanquam suum *Vehiculum* Act. 10: 44. 2. Pet. 1: 21, idq; vel prædicatum & auditum, vel lectum, vel meditatum; idq; in eum finem, ut homines ex consolatione Scripturarum æternâ felicitate fruantur.

XXXII. V. ε. *DONA* Spiritus S. sunt duplicia, I. *Ministrantia*, quæ ad salutem minùs necessaria, quippe Ethnicis etiam, impijs atq; hæreticis hominibus communia: ut dona Lingvarum, miraculorum, heroi-corum facinorum, artium liberalium & mechanicarum inventio, facultas disserendi &c. II. *Sanctificantia*, quæ ad salutem sunt necessaria, & non nisi pijs & credentibus conveniunt; ut vera Dei agnitio, sincera arti-culorum

culorum fidei explicatio, Fides, spes, invocatio &c

XXXIII. Quæritur h.l. *An in Credentibus habitet ipsa Spiritus S. essentia, an verò tantùm effectivè secundum dona, quemadmodum Sol in agro esse dicitur, quia ibi sunt radij?*
R. Verbis B. Lutheri in Pl. 51: *Omittamus inutiles scholarum disputationes, loquatur ne David de divinâ personâ, an de dono spiritus? Quidenim hæc, etiam accuratè disputata adificiant, cum habemus clarum testimonium Christi: veniemus ad eum, & mansionem apud eum faciemus? Habitat ergò verus spiritus in credentibus, non tantùm per dona, sed & quoad substantiam suam: neq; enim sic dat dona sua, ut ipse alibi sit, aut dormiat; sed adest donis & creatura, conservando, gubernando, addendo robur &c. Sed tamen inter duo ista ita distingvendum est, ut dona, quæ in nobis operatur, non sint ipsa Spiritus S. substantia, sed differant ab ea, tanquam effectus à suâ causâ. Unde dona quidem amitti, & horum respectu Spiritum S. excuti posse, Davidis, Petri & aliorum exemplis certum est: ipsâ interim Spiritus S. essentiâ manente præsentissimâ, quippè in quò sumus, movemur & vivimus Act. 17: 28, quiq; ut Deus omnibus creatoris & σρωδῶς adest: sed hominibus juxta mensuram distribuit dona, Rom. 12: 3. 1. Cor. 12: 7. 11. Eph. 4: 7. Heb. 2: 4.*

XXXIV. Cognoscere autem possumus benignam Spiritus S. inhabitationem ex fructibus ejus, Rom. 8: 14. *Qui Spiritu Dei aguntur, hi sunt Filij Dei.* Non enim est otiosus Gal. 5: 25. Qui Christum & ejus verbum verè amant, Spiritus S. templa sunt, Conf. 1. Cor. 3: 16. c. 12: 3. Gal. 4: 4. Media acquirendi & conservandi Sp. S. sunt Verbum, Sacramenta, & Preces: interim tamen cum magnis infirmitatibus, operationes Spiritus S. in
creden-

credentibus sunt conjunctæ: quia primitias tantum Spiritus in hoc mundo habemus, Rom. 8: 23. Et interior homo renovatur de diè in diem 2. Cor. 4: 16. Cum ergo sentiuntur infirmitates, non protinus hasta erit militi Christiano abijcienda, aut desperandum; sed orandum, reluctandum, & ad perfectionem totis viribus contendendum, idque virtute Spiritus Sancti, qui infirmitatibus nostris succurrit Rom. 8: 26. Virtus Dei enim in infirmitate perficitur 2. Cor. 12: 9. Incredibile est, quantum hoc erit in agone futurum solatium, ô sit! Amen!

Viro Reverendo & Praclarissimo,

Dño M. ENEWALDO SUENONIO, S: S: & Theologiae, in inclytâ Aboënsi Academiâ, Professori eximio, ut olim discipulo summx nec fallentis spei, & postmodum collegæ honorando; ita nunc Gesnero meo per dilecto, inauguralem suam edenti disputationem pro Doctoratus in supremâ illâ facultatum Gradu; Quem unanimis eruditorum & maximorum Theologorum, tam in patrijs quàm exoticis Academijs, consensus atq; applausus dudum designavit, adeoq; nunc Regia simul autoritas decrevit:

Credimus esse suo Dominum qui cuncta creavit
 Nutu; Atq; is, mirum! Trinus & Unus agit.
 Ethnicus id nescit; furibundus Turca negatq;
 Hic primus nostræ stat fidei articulus.
 Esse Deum Patrem vix inficiarier ullus
 Audet: Sed Gnatum, Flamen & usq; negant.
 Filius æternus, genitus; quod Spiritus almus
 Et fiet egrediens, credimus indubie.
 Hoc dilecte gener, Spirabile Numen ab alto,
 Est tibi discursus commoda materies.
 Quosvis id usq; tuos flamen quoq; dirigat actus!
 Jugiter & faveat tota sacrata trias!
 Clara velut fauste tribui tibi signa Magistri,
 Quondam; Doctoris nunc quoq; fausta sient!
 Acclamo saltem tritum, FELICITER! usq;
 Augeat omnipotens sacra talenta tibi!

Hiscæ lineolis sincero ac paterno affectu magis quàm
 polito versu animitus gratulari, ut debui
 ita volui

MICHAEL GyllenStålpe ꝛc,
 in Regio Dicasterio Adessor.